

(ವಿಶಾಖ) ನಕ್ಷತ್ರದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ರಾಜಕುಮಾರ) ಅತಿಯಾಗಿ ಕುಡಿದು, ರವಿವರ್ಮನನ್ನು ಅವಮಾನಿಸುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ನಾನು ನೋಡಿದೆ. ಅವನ ದುಷ್ಟ ಸ್ವಭಾವ ಬಲ್ಲ ನಾನು ದಿವಾನರನ್ನು ಕರೆದು ಅವನಿಗೆ ಬುದ್ಧಿ ಹೇಳಿಸಿ, ಸುಮ್ಮನಾಗಿಸಿದೆ. ರವಿವರ್ಮನನ್ನು ನನ್ನ, ರಾಜರಾಜವರ್ಮರ ಮಧ್ಯೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿಕೊಂಡೆ.

ರವಿವರ್ಮನ ಗೌರವ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಮುಗಿದು ಹಲವಾರು ದಿನಗಳಾದರೂ ಅವನು ಕುಂಚ ಹಿಡಿದಿಲ್ಲವೆಂಬ ಸುದ್ದಿ ನನಗೆ ರಾಜರಾಜವರ್ಮರಿಂದ ತಿಳಿಯಿತು. ಕಥಕಳಿ ನೃತ್ಯ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳಲ್ಲಿ, ಸಂಗೀತ ಕಛೇರಿಗಳನ್ನು ಕಾಲಕಳೆಯುತ್ತಾ ರಾತ್ರಿ ತಡವಾಗಿ ಮಡತ್ತು ಮಡಹೋಗಿ ಹಿಂತಿರುಗುತ್ತಿದ್ದನೆಂದು ಅರಿವಾದಾಗ ನಾನು ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ರವಿವರ್ಮನ ಬಿಡಾರಕ್ಕೆ ಹೋದೆ. ನನ್ನನ್ನು ಕಂಡೊಡನೆ ತನ್ನ ಉತ್ತರೀಯವನ್ನು ತೆಗೆದು, ಜನಿವಾರವನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದು, ನನ್ನ ಕಾಲಿಗೆರಗಿದ. ಹೇಳಿ ಕಳಿಸಿದರೆ 'ನಾನೇ ಬರುತ್ತಿದ್ದೆನಲ್ಲ ಮಹಾಪ್ರಭು' ಎಂದ. 'ಈಗ ನೀನು 'ರಾಜ', ಮೊದಲಿನಂತೆ ನಿನ್ನನ್ನು ಕರೆಸುವಂತಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ನಾವೇ ಬಂದೆವು. ಗೌರವ ಸಮಾರಂಭವಾದ ನಂತರ ನೀನು ಚಿತ್ರಕಲೆಯನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸುತ್ತಿಲ್ಲವಂತಲ್ಲ. ಏಕೆ?' ಎಂದ ನೇರವಾಗಿ.

'ಮಹಾಪ್ರಭು, ನೀವು ಕೇಳಿದ್ದು ನಿಜ. ಆದರೆ ಅದು ಕಾಲಹರಣವಲ್ಲ, ಉದ್ದೇಶಪೂರ್ವಕ ವಾಗಿಯೇ ಸುತ್ತುತ್ತಿದೆ. ದೇವಸ್ಥಾನದ ಶಿಲ್ಪಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲೇ ಆ ಶಿಲ್ಪಗಳನ್ನು ಮೂಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದೆ. ಆದರೆ ಅದೇಕೋ ಅವೆಲ್ಲಾ ನೈಜತೆಗೆ ದೂರ ವಿಸಿಸತೊಡಗಿದವು. ಅವೆಲ್ಲಾ ಶಿಲ್ಪಿಯ ಊಹೆಯೇ ಎನಿಸಿಬಿಟ್ಟಿತು. ಎಂತಲೇ ನೈಜ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಅರಸುತ್ತಾ ನೃತ್ಯ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳಿಗೆ, ಸಂಗೀತ ಕಛೇರಿಗಳಿಗೆ ಹೋಗತೊಡಗಿದೆ.' 'ನಿನ್ನ ಲಕ್ಷ್ಮ ನೆರವೇರಿತೇ?' 'ಹೌದು ಪ್ರಭು, ಈ ನಾಲ್ಕು ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ನೋಡಿ. ಇಲ್ಲಿ ನಾನು ನೋಡಿದ ನೃತ್ಯಗಾರಿಯರ, ಕಲಾವಿದರ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಗುರುತು ಹಾಕಿಕೊಂಡಿದ್ದೇನೆ. ಈಗ ನನಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಚಿತ್ರ ರಚಿಸಲು ಸ್ಫೂರ್ತಿ ದೊರೆತಿದೆ. ಆ ಚಿತ್ರ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ನೋಡಿದ ಮೇಲೆ ನನಗೂ ತೃಪ್ತಿಯಾಯಿತು. ಮುಗುಳ್ಳುಗುತ್ತಾ ಹೇಳಿದೆ 'ರವಿ, ನನಗೆ ನಿನ್ನ ಕಾರ್ಯದಿಂದ ಸಂತಸವಾಗಿದೆ. ಮದರಾಸಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಚಿತ್ರಕಲಾ ಪ್ರದರ್ಶನವಿದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರಪಂಚದ ಅನೇಕ ಭಾಗಗಳಿಂದ ಕಲಾವಿದರು ಬರುತ್ತಾರೆ. ನೀನು ಖಂಡಿತ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕು. ನಿನ್ನದೊಂದು ಚಿತ್ರವನ್ನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಲು ತಯಾರು ಮಾಡು. ಮದರಾಸು ದೂರವೆಂದು ಹಿಂತೆಗೆಯಬೇಡ. ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು ಬರಿಗಾಲಿನಲ್ಲಿ ಹಿಮಾಲಯದವರೆಗೆ ಹೋಗಲಿಲ್ಲವೆ? ನೀನು ತಿರುನಲ್ವೇಲಿಯವರೆಗೆ ಎತ್ತಿನಗಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಗು. ನಂತರ ರೈಲಿನಲ್ಲಿ ಮದರಾಸಿಗೆ ಹೋಗಬಹುದು. ಅಲ್ಲಿ ದಿವಾನ್ ಬಹದ್ದೂರ್

## ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ

ಕಳೆಮಾನೂರಿನ ದೇವಿ ಭಗವತಿ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿ ಉತ್ಸವ ಹತ್ತಿರ ಬರುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ದೇಗುಲದ ಗೋಡೆಗೆಲ್ಲ ಸುಣ್ಣಬಣ್ಣ ಬಳಸಲಾಗಿತ್ತು. ಪೂಜಾವಿಧಿಗಳನ್ನು ಮುಗಿಸಿ ಹೊರಬಂದಾಗ ಕೆಲಸದಾಳು ಪಾಚನ್ ಹೇಳಲು ಏನನ್ನೋ ಮನದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಅಳುಕಿರುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಬಳಿಕ, ಸ್ವಾಮಿ, ಹೇಗೆ ಹೇಳಬೇಕೆಂಬುದೇ ತಿಳಿಯುತ್ತಿಲ್ಲ. ಸುಣ್ಣ ಬಣ್ಣ ಬಳಿದ ಗೋಡೆ ಮೇಲೆಲ್ಲ ಮಕ್ಕಳು ಮಸಿಬಣ್ಣ ಬಳಿದಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ಅಳುಕುತ್ತಲೇ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಎಲ್ಲಿ ತೋರಿಸು ಎಂದು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಾನೆ ರಾಜರಾಜವರ್ಮ. ಚಿತ್ರ ನೋಡಿದಾಗ ಅಚ್ಚರಿ. ಏಳು ವರ್ಷದ ಬಾಲಕ ಇಷ್ಟು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಚಿತ್ರಬರೆಯಲು ಸಾಧ್ಯವೇ? ಮನೆತನ ಕಲೆಗಾರಿಕೆಯಿದ್ದು ಆಗಿರುವುದರಿಂದ ರಕ್ತಗತವಾಗಿ ಪ್ರತಿಭೆ ಬಂದಿರಬೇಕು. ಖುಷಿಯಾಗಿ ರವಿಯ ತಾಯಿ ಉಮಾಂಬಾಳ ಬಳಿ ಮಕ್ಕಳೆಲ್ಲಿ? ಅವರ ಉಪಾಹಾರವಾಯಿತೇ ಎಂದು ಕೇಳುತ್ತಾನೆ. ತಿಂಡಿ ತಿನ್ನುವಾಗ 'ರವಿ ಉತ್ತಮ ಚಿತ್ರಕಲಾವಿದನಾಗುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವೇ ಇಲ್ಲ' ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಅಲ್ಲಿಂದ ಸೋದರಮಾವನ ಮನೆ ತಿರುವನಂತಪುರಕ್ಕೆ ಚಿತ್ರತರಬೇತಿಗಾಗಿ ರವಿ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ತರಬೇತಿದಾರ ಮಹಾರಾಜ ನಾಯಕರಗೊ ಈತನ ಅಗಾಧ ಪ್ರತಿಭೆ ಅಚ್ಚರಿ ಮೂಡಿಸುತ್ತದೆ. ರವಿವರ್ಮನಿಗೂ, ರಾಮಸ್ವಾಮಿ ನಾಯಕರಿಗೂ ವಾಗ್ಯುದ್ಧ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಆದು ಮಹಾರಾಜ ಆಯಿಲ್ಲ. ತಿರುನಾಳ್ ಅವರ ಗಮನಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ.

ರಘುನಾಥರಾಯರು ನಿನ್ನನ್ನು ಸ್ವಾಗತಿಸಿ, ನಿನ್ನ ಯೋಗಕ್ಷೇಮ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.' ರವಿವರ್ಮ ಸಂಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸಿದ್ದ 'ನಾಯರ್ ಮಹಿಳೆ'ಯ ಚಿತ್ರ ತೋರಿಸಿದ. ಕಾಮಿನಿಯ ಭಾವಚಿತ್ರ ಬಹಳ ಸುಂದರವಾಗಿ ಮೂಡಿಬಂದಿತ್ತು. ಬಹಳ ಚೆನ್ನಾಗಿದೆ ರವಿ. ಇದನ್ನೇ ಕಳುಹಿಸೋಣ ಎಂದೆ. ರವಿವರ್ಮನ ಮೊದಲ ತ್ರೈ ಭಾವಚಿತ್ರ ಮದರಾಸಿನ ಪ್ರದರ್ಶನಕ್ಕೆ ರವಾನಿಸಲಾಯಿತು.

## ರವಿವರ್ಮ

ಮದರಾಸಿನಲ್ಲಿ ದಿವಾನ್ ರಘುನಾಥರಾಯರು ನನ್ನನ್ನು ಎದಿಗೊಂಡು ನನ್ನ ವಾಸ್ತವ್ಯವನ್ನು ಏರ್ಪಾಡು ಮಾಡಿದ್ದರು. ನನ್ನೊಂದಿಗೆ ನನ್ನ ಗೆಳೆಯ ರಾಮಯ್ಯನೂ ಬಂದಿದ್ದ. ಚಿತ್ರ ಪ್ರದರ್ಶನ ದೊಡ್ಡ ಸಭಾಂಗಣದಲ್ಲಿ ಏರ್ಪಡಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಬೇರೆ ಬೇರೆ ದೇಶಗಳ ಕಲಾವಿದರಲ್ಲೂ ಒಂದೊಂದು ಚಿತ್ರ ಪ್ರದರ್ಶಿಸಲಾಗಿತ್ತು.

'ನೋಡು ರಾಮಯ್ಯ, ಈ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರು ಒಂದೇ ಬಣ್ಣದ ಎಷ್ಟು ಛಾಯೆಗಳನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಕಂದು ಬಣ್ಣವೆಂದರೆ ಬ್ರೌನ್, ಟೊಬಾಕೊ ಬ್ರೌನ್, ಮುಮ್ಮಿ ಬ್ರೌನ್, ಚೆಸ್‌ಟ್‌ನಟ್ ಬ್ರೌನ್ ಹೀಗೆ ಕಪ್ಪೆಂದರೆ ಬ್ಲಾಕ್, ಐವರಿ ಬ್ಲಾಕ್, ಲ್ಯಾಂಪ್ ಬ್ಲಾಕ್ ಹೀಗೆ; ಹಳದಿ ಹಾಗೂ ಬಿಳಿಯ ಬಣ್ಣಗಳನ್ನು ತುಂಬಾ ಜಾಗರೂಕತೆಯಿಂದ ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸಂಗೀತದಲ್ಲಿನ ಪಂಚಮ ಸ್ವರದಂತೆ. ಈ ಚಿತ್ರಪ್ರದರ್ಶನದಿಂದ ನಾನು ತುಂಬಾ ಕಲಿಯುವಂತಾಯ್ತು, ನನ್ನ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಇವರೆಲ್ಲಾ ಮಾಂತ್ರಿಕರೇ. ಬೆಳಕುನೆರಳುಗಳ ನಿಜವಾದ ಅರ್ಥ ಇವರಿಗೆ ಗೊತ್ತಿದೆ' ಎಂದೆ.

ಚಿತ್ರಪ್ರದರ್ಶನದಲ್ಲಿನ ಕಲಾವಿದರಿಗಲ್ಲಾ ಪ್ರವಾಸ ಏರ್ಪಡಿಸಿದ್ದರು. ಆದರೆ ನಾನು ಹೋಗಲಿಲ್ಲ. 'ಕಲಿಯಲು ಬಂದಿದ್ದೇನೆ, ಇಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ನೋಡುವುದು ಇನ್ನೂ ಬೇಕಾದಷ್ಟಿದೆ' ಎಂಬುದಿಷ್ಟೆ. ರಾಮಯ್ಯನಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಬೇಸರವಾಯ್ತೇನೋ.

ನನ್ನ 'ನಾಯರ್ ಹೆಣ್ಣಿನ' ಚಿತ್ರವನ್ನು ನೋಡಿ, ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದ ನಾಯಕರ್ 'ನಿನ್ನ ಚಿತ್ರ

ಚೆನ್ನಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಪುರಾಣ ಪ್ರಸಂಗಗಳನ್ನು ಆರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದಿತ್ತು' ಎಂದು ಕೊಂಕು ನುಡಿದರು. ಅವರು ಸೀತಾ ಸ್ವಯಂವರದ ಚಿತ್ರ ಕಳುಹಿಸಿದ್ದರು.

ಅತ್ಯಂತ ಸಂತಸದ ವಿಚಾರವೆಂದರೆ ನನ್ನ 'ನಾಯರ್ ಹೆಣ್ಣಿಗೆ' ಗವರ್ನರರ ಚಿನ್ನದ ಪದಕ ಹಾಗೂ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಪತ್ರಗಳು ಬಂದವು. ಪ್ರದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಬಂದ ಹಲವಾರು ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಕಲಾವಿದರನ್ನು ಭೇಟಿಯಾದೆ. ಆದರೆ ಯಾರೂ ತಮ್ಮ ಕಲೆಯ ಗುಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಲಿಲ್ಲ. 'ಕಿನ್ನೆ' ಎನ್ನುವ ಪ್ರಖ್ಯಾತ ಕಲಾವಿದರನ್ನು ಭೇಟಿಯಾದೆ. ಆದರೆ ಆತ ನನ್ನ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಹೊಗಳಿದರೆ ವಿನಃ, ಹೆಚ್ಚು ಮಾತನಾಡುವ ಉತ್ಸುಕತೆ ತೋರಲಿಲ್ಲ.

ಚಿನ್ನದ ಪದಕ ಗೆದ್ದ ವಿಚಾರ ಮಹಾರಾಜರಿಗೆ ತಿಳಿಸಲು ಸಂಭ್ರಮದಿಂದ ತಿರುವನಂತಪುರಕ್ಕೆ ಬಂದೆ. ಆದರೆ ಅಲ್ಲಿ ನನಗೊಂದು ಅಘಾತ ಕಾದಿತ್ತು. ಪಟ್ಟಣದ ಎಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ನಮ್ಮನ್ನು ಭಟರು ತಡೆದು ಬಿಟ್ಟರು. 'ರಾಜಾಜ್ಞೆಯಾಗಿದೆ, ನೀವು ಪುರಪ್ರವೇಶ ಮಾಡುವಂತಿಲ್ಲ' ಎಂದಾಗ ನನಗೆ ಅಸಾಧ್ಯ ಕೋಪ ಬಂದಿತು. ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನ ನಂತರ ಅರಮನೆಯ ಸಾರೋಟಿನಲ್ಲಿ ಮಹಾರಾಜ ಆಯಿಲ್ಲ ತಿರುನಾಳ್ ಹಾಗೂ ದಿವಾನ್ ಮಾಧವರಾಯರು ತಾವೇ ಖುದ್ದಾಗಿ ಬಂದು ನಮ್ಮನ್ನು ಸ್ವಾಗತಿಸಿದರು. 'ನಿನ್ನನ್ನು ರಾಜೋಚಿತವಾದ ಮರ್ಯಾದೆಯೊಂದಿಗೆ ಪಟ್ಟಣದೊಳಗೆ ಸ್ವಾಗತಿಸಬೇಕೆಂದು ಹೀಗೆ ಮಾಡಿದೆ. ಕ್ಷಮೆಯಿರಲಿ ರವಿವರ್ಮ' ಎಂದು ಮಹಾರಾಜರು ಆಲಂಗಿಸಿಕೊಂಡಾಗ ನನ್ನ ಕೋಪವೆಲ್ಲಾ ಜರೆದು ಇಳಿದುಹೋಯಿತು.

'ತಂಜಾವೂರು ಸಂಸ್ಥಾನವೇ ನಿನ್ನಿಂದ ಹೆಮ್ಮೆ ಪಡುತ್ತಿದೆ. ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ನೀನು ಅನೇಕ ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಪ್ರದರ್ಶನಗಳಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕಾದೀತು. ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಚಿತ್ರಕಾರರೊಂದಿಗೆ ಮಾತನಾಡಬೇಕು, ಹಾಗಾಗಿ ಯಾವಾಗಲೂ ದುಭಾಷಿಯ ನೆರವು ಪಡೆಯುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲ, ನೀನು ಆಂಗ್ಲ ಭಾಷೆ ಕಲಿಯಬೇಕು, ನಾಳೆಯಿಂದಲೇ ಭಾಸ್ಕರನ್ ಎಂಬುವವರು ನಿನಗೆ